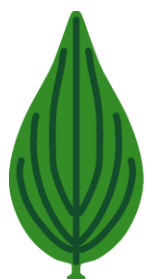

Beheeradviezen graslanden

Cor Nonhof

**Natuurlijk
Delfland**

Natuurlijk Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT

natuurlijkdelfland@knnv.nl
website : delfland.knnv.nl
twitter: NatuurlijkDelfland
facebook: NatuurlijkDelfland
instagram: NatuurlijkDelfand

Inhoud

1	Inleiding.....	3
2	Vier soorten beheeradvies.....	3
2.1	Methode Koster.....	3
2.2	Methode Rijkswaterstaat	4
2.3	Methode Floron	5
2.4	Beleid Provincie Zuid-Holland	5
2.5	Methode Schippers	5
2.6	Gazon thuis en in de wijk.....	5
3	Aanbevelingen voor de goedwillende amateur	5
4	Kort door de bocht.....	6
5	Bijlage: Beheeradvies methode Floron	7

Copyright: Natuurlijk Delfland, 2021

Referentie: C.J. Nonhof, Beheeradviezen graslanden, Natuurlijk Delfland, juni 2021

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding.

1 Inleiding

Floristen stellen lijsten samen van wat ze vinden in de natuur en die gegevens leveren zij aan aan Floron of Waarneming.nl. Het is de vraag of je met die waarnemingen niet meer kunt doen, zoals beheeradviezen geven over het maaien van bermen en graslanden. Floron heeft hierop ingespeeld met het project [Mijn Berm Bloeit!](#) Na het invullen van de waarnemingen krijg je een nectarindex en een maaiadvies retour. De eerste stap is dan gezet, maar het echte werk moet dan nog beginnen: de machinist op de maaimachine moet het maaiadvies nog gaan uitvoeren.

Het is natuurlijk niet zo dat Floron als allereerste beheeradviezen opstelt aan de hand van soortenlijsten. Arie Koster heeft het gedaan voor hoveniersbedrijven en bermbeheer door gemeentelijke groenposten en Rijkswaterstaat heeft het gedaan voor haar aannemers van maaiwerk in bermen. Voor het boerenland heeft Schippers et al. een handleiding geschreven hoe hooilanden soortenrijker kunnen worden.

Naast de langzame weg naar een kruidiger berm via het beheer is er ook de snelle via het inzaaien. Over zaaien en maaien heb ik voor het Jaarthema 2021 [Zaaien en Maaien](#) een korte inleiding geschreven om geïnteresseerden gevoelig te maken voor de wondere wereld van het beheer van bermen en de denkwereld van verschillende partijen.

2 Vier soorten beheeradvies

De methoden om tot een beheer advies te komen zijn in hoofdzaak gericht op een grotere kruidenrijkdom. Als daarnaast de fauna ook geholpen moet worden, moet in hoofdzaak gedacht worden aan gefaseerd maaien in ruimte en tijd. De meeste methoden geven daar ook handreikingen voor.

Bedenk dat hoe gedetailleerder de maaiopdracht aan de machinist, hoe meer kans op fouten. Ik las van een ecooloog die zelf meerijdt met de maaimachine om ervoor te zorgen dat zijn zeer kleinschalige mozaïekbeheer goed wordt uitgevoerd. Dat is in zijn algemeenheid geen optie.

2.1 Methode Koster

Arie Koster heeft voor hoveniersbedrijven en gemeentelijke groenbeheerders een aantal boeken geschreven over het groenbeheer van bermen, oevers, ruigten en bosplantsoen. De boeken zijn niet meer in de handel, maar misschien nog wel tweedehands te verkrijgen. Het gaat om de titels *Vademecum Wilde Planten* en *Ecologisch Groenbeheer*. Arie spreekt de taal van de doelgroep en dat is belangrijk als je geaccepteerd wilt worden als gesprekspartner.

Voor het beheer van graslanden geeft hij voor elf verschillende typen grasland een advies. Het advies hangt onder andere af van de voedselrijkdom van de bodem en de vochthuishouding. Arie geeft een lijst met soorten die je in graslanden kunt tegenkomen en welk type beheer die indiceren. Dat is heel lastig in het gebruik en ik heb er een excel-applicatie van gemaakt: soortenlijst in en beheertype uit.

Let op dat bij gemeenten er waarschijnlijk twee mensen zijn die verantwoordelijk zijn voor het groen: de ecooloog en het hoofd van het groenbeheer. Deze twee personen hebben vast een eigen visie op het beheer en weten zij beter wat de overige randvoorwaarden zijn binnen de gemeente om iets in gang te zetten voor de biodiversiteit. Het is de vraag of deze twee personen in de gemeente met elkaar in gesprek zijn; ga daar niet vanuit. Gebruik je eigen studieresultaten als ondersteuning in je gesprekken met de gemeente of andere instantie en gebruik het niet als een van de tien geboden: gij zult... Gesprekken kunnen heel stroperig verlopen en een kwestie van lange adem zijn. Gemeenten werken vaak met meerjarencontracten en soms moet je gewoon een paar jaar wachten tot het contract met de aannemer weer aangepast wordt.

Voorbeelden van onderzoeken met de methode Arie Koster:

- Bermen rond de Haagse Beek, [link](#)
- Bermen in het Westland, [link](#)
- Tramkade en Gaagpad, [link](#)

2.2 Methode Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat heeft een eigen methode voor het typeren van bermen en het gewenste onderhoud, Klik [hier](#) voor meer info en een link naar de pdf. Er is een lijst met soorten die je in de berm kunt tegenkomen en wat die zegt over het type en beheer. Ik heb een excel-applicatie gemaakt, waar je soortenlijsten eenvoudig mee kunt sorteren op type en beheer.

Rijkswaterstaat heeft drie stukken geschreven om groenbeheer op te baseren. Als eerste het *Kader Beheer Groenvoorzieningen 2013* en *Leidraad Beheer Groenvoorzieningen 2013*, [link](#). De *Leidraad* is meer door ecologen geschreven en het *Kader* meer door inkopers. In het *Kader* staat een andere methode om beheer van graslanden op te baseren. Dat is de hoogte van het gewas op een bepaalde peildatum, zie paragrafen 2.1 – 2.3.

Daarnaast is er de *Gedragscode soortenbescherming Rijkswaterstaat*, [link](#) om ervoor te zorgen dat naast alle technische zaken ook de natuur een kans kan krijgen volgens de Wet natuurbescherming. In voorkomende gevallen mag een contract dus niet volgens de letter worden uitgevoerd als het tegen de Wet natuurbescherming ingaat. De Gedragscode schrijft voor dat er een regelmatig herzien *Ecologisch werkprotocol* per gebied is.

Het is goed om je te realiseren dat beheer gericht op biodiversiteit moet zijn verankerd in het *Ecologisch werkprotocol* én het contract met de aannemer.

Op dit moment geldt bij Rijkswaterstaat nog een bezuinigingsmaatregel van na de financiële crisis in 2008. Per definitie zijn alle bermen Beheertype Schraalgrasland type B; bermen die eenmaal aan het einde van het jaar worden gemaaid. Voor productieve bermen is dit zeker te weinig; die verruigen onder dit beheer. De overheid omarmt het Deltaplan Biodiversiteit en misschien verdwijnt deze bezuinigingsmaatregel op termijn.

Voorbeelden van onderzoeken met de methode Rijkswaterstaat:

- Bermen in het Westland, [link](#)
- Inventarisatie A4 tussen Delft en Schiedam, [link](#)

2.3 Methode Floron

Floron en de Vlinderstichting hebben uitgegeven de *Veldgids ecologisch bermbeheer*, [link](#). Dit geeft een basis voor het programma *Maaibeheer op de kaart* dat via de website van Floron kan worden gebruikt om maaiadvies over grasbermen te geven, klik [hier](#). Het is ontwikkeld door FLORON en mede mogelijk gemaakt door Prins Bernhard Cultuurfonds en BIJ12 (samenwerkingsverband tussen de 12 landschappen). Volgens de site mogen alleen bermen buiten de bebouwde kom worden ingevuld, maar er zijn geen praktische bezwaren om ook binnen de bebouwde kom te kijken.

In de bijlage staat een concreet beheeradvies voor een berm in Delft.

2.4 Beleid Provincie Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland heeft niet zozeer een typeringsmethode, maar wel een beleid en werkwijze om bermen aantrekkelijker te maken voor de wilde natuur. Dit zonder de functie van de berm voor het verkeer uit het oog te verliezen. Klik [hier](#) voor meer info.

2.5 Methode Schippers

Het verschrallen en soortenrijker maken van weiden en hooilanden door maaien en afvoeren gaat goed op graslanden waar het stempel faunarijke graslanden op ligt. Daar is het mogelijk om al vroeg in het jaar de eerste snede te doen om zoveel mogelijk eiwit (stikstof) uit de bodem te halen. Op weidevogelgraslanden is dit desastreus voor de kuikens van de weidevogels en is er eigenlijk geen echt goede methode om te verschrallen. Vaak loopt het uit op een ongewenste dominantie van Gestreepte witbol of Grote vossenstaart.

- Rotterdamseweg 223, [link](#)
- Vegetatie weidevogelkerngebied Commandeurpolder, [link](#)

De gids *Ontwikkelen van kruidenrijk grasland* is weer te koop, [link](#).

2.6 Gazon thuis en in de wijk

Gazon wordt in het groeiseizoen wekelijks of tweewekelijks gemaaid. Om in het voorjaar de bijen te helpen, raadt de Bijenstichting aan in mei niet te maaien, zie de [link](#).

3 Aanbevelingen voor de goedwillende amateur

Mensen met hart voor de flora en fauna willen graag iets doen. Soms zijn ze daarom in het vakgebied werkzaam als ecooloog of beheerder. Zij hebben dan in hun vakgebied doorgeleerd. Om als amateur met hen in een goed gesprek te komen, moet je zelf ook de studie stevig ter hand nemen. Alleen op die manier kun je met de professionals een goed gesprek aangaan. Het ergst zijn mensen met enorme inzet zonder kennis van zaken. Die doen meer kwaad dan goed.

Hou er rekening mee dat instellingen niet allemaal zitten te wachten op goed bedoelde adviezen van buiten. Al is in het kader van public relations en maatschappelijk verantwoord ondernemen wel een en ander aan het schuiven. Reken er verder niet op dat in grote organisaties een ecooloog en een beheerder regelmatig met elkaar spreken. Je moet echt zelf

in de gaten houden dat aangepast beheer bij de machinist op de maaimachine terecht komt. En het moet ook juridisch en contractueel helemaal dichtgetimmerd zijn.

Over dat laatste: het Hoogheemraadschap van Delfland heeft een beleid opgesteld om natuurdoelen te gaan halen. Daartoe hebben zij ecologische werkprotocollen geschreven voor de verschillende typen onderhoud. Deze mogen nog niet worden gebruikt, omdat de keur van het hoogheemraadschap nog niet is aangepast. Daar wordt nu aan gewerkt.

Gemeenten doen veelal mee met de trend om bijen te bevorderen en ze zaaien overal bijenlinten in en ze plaatsen bijenhotels. Het is heel verstandig om met een geoptimaliseerd maaibeheer ook de gewone bermen beter te laten functioneren voor insecten. Waarschijnlijk is het nog het makkelijkst om met gemeenten in gesprek te raken over een goed maaibeheer voor de vlinders, bijen en andere soorten insecten.

4 Kort door de bocht

Eerlijk gezegd is het zo dat als het gras in juni meer dan kniehoog staat, het later zal gaan legeren (omvallen) en dan krijg je vervilting van de grasmat met dood materiaal. Dat wil je niet en dus moet je dan tweemaal per jaar maaien en afvoeren of als alternatief driemaal per jaar klepelen. Na klepelen laat je het fijne strooisel dat makkelijker vergaat liggen. Dat geeft extra voeding aan de bodem en daar profiteren brandnetel, ridderzuring en akkerdistel van en dat wil je ook niet als wilt meedoen aan het redden van de bijen, vlinders en overige insecten.

Eigenlijk heb je dan 80% van het advies al gegeven. Wat de vier methoden verder nog aan informatie geven is leuk en maakt je gevoelig voor meer dan alleen een maaibeheer, maar doet er ook niet zo heel veel meer toe.

5 Bijlage: Beheeradvies methode Floron

Berm Molensingel

berm bezocht op 2021-06-04 door Cor Nonhof

Statistieken

Nectarindex (1-5): 1

Hoe hoger de nectarindex hoe meer nectar er gedurende het jaar in potentie te halen is voor vlinders en andere insecten. Bermen met een nectarindex van 5 kennen een gevarieerd bloemaanbod gedurende het jaar en er is veel nectar te halen. Bermen met een index van 1 hebben insecten weinig te bieden. De gevonden soorten en aantal vakjes waarin de soort in de getelde berm voorkomt worden gebruikt om de nectarindex te berekenen. Deze bestaat uit twee componenten: bloemenrijkdom en de potentiële nectarproductie. Nectarproductie telt het zwaarst. De nectarproductie van een plantensoort is gebaseerd op de Britse AgriLand Nectar Database. We hebben de totale nectarproductie in drie categorieën ingedeeld. Een bloemrijke berm zorgt voor bonuspunten. Ook hier zijn drie categorieën.

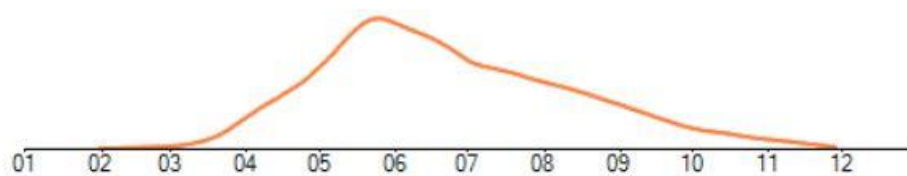
Waargenomen nectarplanten

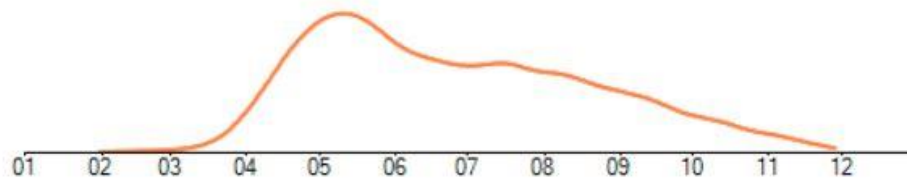
Bloemaanbod

Berekend uit een optelsom van bloeitijd diagrammen x het aantal van elke plantensoort. Het tijdstip van maaien is uiteraard van grote invloed. Door ruim ná de bloeipiek te maaien kunnen bloemen zaden vormen.

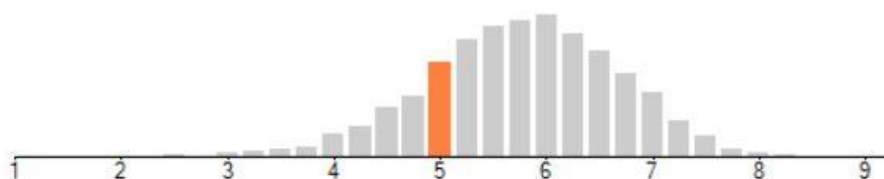
Potentiële nectarproductie gedurende het jaar

Berekend uit een optelsom van bloeitijd diagrammen x nectarproductie x het aantal van elke plantensoort.

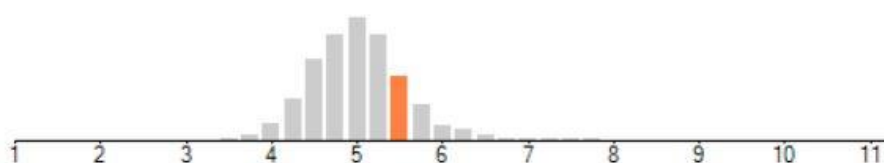
Voedselrijkdom

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Een lage stikstofwaarde duidt op een schrale vegetatie. Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal.

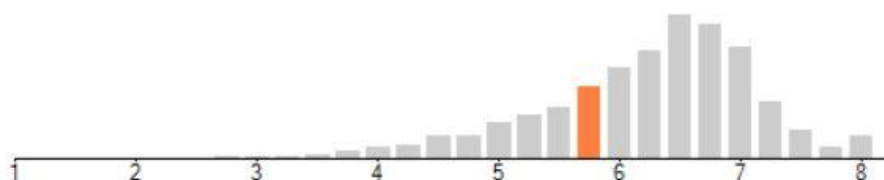
Vochtigheid van de bodem

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal. Koester zowel vochtig als heel droog grasland, want hierin komen vaker bijzondere soorten voor. Let bij het maaien op een verhoogde kans op insporing en bodemverdichting in vochtig grasland.

Zuurgraad van de bodem

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal. Voedselarme zandgronden hebben meestal een zure bodem (waarde < 5). Meestal is er sprake van een meer neutrale bodem, bijvoorbeeld klei, veen en nieuwe aangebrachte teelaarde.

Maaiadvis

Maaifrequentie

Op basis van de aanwezigheid van indicatorsoorten adviseren we om **tweemaal per jaar** te maaien en maaisel af te voeren.

Het maaitijdstip is een globale inschatting op basis van de aangetroffen planten. Hoe vollediger de soortenlijst deze is, hoe beter het advies. Afhankelijk van de mate van verruiging kan het noodzakelijk zijn vaker te maaien. Stem het maaitip af op de aanwezigheid van bedreigde soorten en laatbloeiende soorten.

Aangepast maaitijdstip

Geen soorten aangetroffen die gebaat zijn bij een aangepast maaitijdstip.

Het algemene maaiadvis is om te maaien in de nazomer. Bij tweemaal per jaar maaien, kan het beste in juni gemaaid worden, wanneer vroege bloeiers zaden hebben gevormd. Meer lezen: P.J. Keizer, 2008. Overzicht van de vegetatie langs Rijkswegen. Rijkswaterstaat [[download](#)].

Algemene tips voor ecologisch maaibeheer

- Maai gefaseerd: laat bij elke maaibeurt 20% van de vegetatie staan voor de aanwezige fauna en om bloemen zaden te laten vormen.
- Laat het maaisel een paar dagen liggen voordat het maaisel wordt afgevoerd. Op deze manier krijgen de aanwezige planten de kans om hun zaden te laten vallen.

Beschermde soorten, Rode Lijst-soorten en invasieve exoten

Geen bijzondere soorten aanwezig.